

Porque lo que esta obra propone, es una solución al problema del tráfico, no desde la ingeniería técnica, sino desde el uso de las técnicas de comunicación que se fundamenta en principios ambientales llenos de contenido real y no de conceptos vacíos, como lo es, en opinión del autor, el extendido concepto de desarrollo sostenible. Un concepto vago, genérico, deformado, que aparece en todos los documentos con mero carácter decorativo, mientras se siguen proponiendo y ejecutando las mismas políticas de siempre.

El libro está estructurado en dos secciones. La primera parte presenta un análisis conceptual amplio del problema del tráfico. Estos capítulos estudian desde la aproximación profesional y política en las decisiones de creación de infraestructuras, hasta consideraciones iluminadoras sobre el funcionamiento de la sociedad corporativista. Se trata, básicamente, de un análisis político del funcionamiento de la burocracia (con especial mención a la contribución al debate por parte de Michel Crozier). Una vez analizado el problema del tráfico a través de la lente del proceso de decisión, el autor presenta sus propuestas concretas y detalladas. En primer lugar, afronta el tema de qué disciplinas deben involucrarse en las cuestiones relativas al tráfico y cuál debe ser la formación de los especialistas. En segundo lugar, propone un modelo de planificación presentando sugerencias precisas sobre cómo se debe actuar. Finalmente, nos aporta soluciones prácticas y claras

que puedan ejecutarse en las presentes condiciones. Por ejemplo, en el último capítulo, Poli describe el sistema POLI-CAR mientras ironiza que nada tiene que ver con su apellido, sino con el prefijo griego «poli-».

Este libro no tiene un formato académico tradicional. No hay citas ni bibliografía. No los necesita. Se basa en los conocimientos del autor adquiridos a lo largo de más de treinta años como académico, consultor, político y periodista. Es un texto de reflexión profunda que quiere exponer ideas complejas en un formato claro. Ante todo, tiene vocación de divulgación. Es la reflexión de una persona polifacética que tiene la valentía y la necesidad de pensar fuera de las estructuras de las disciplinas tradicionales. Otro aforismo de Mark Twain sentencia que: «Un hombre con una idea nueva es un loco hasta que la idea triunfa». En un contexto de crisis de las infraestructuras y la necesidad de cambio en las soluciones tradicionales, las ideas del profesor Poli apuntan a la necesidad de explorar nuevas propuestas. Estas propuestas, como señala el autor, pueden y deben proponerse desde las disciplinas sociales y humanísticas, sin autosuficiencia, pero tampoco sin complejos de inferioridad. La geografía aquí tiene mucho que aportar.

Antònia Casellas

Universitat de Lleida

Departament de Geografia i Sociologia
casellas@geosoc.udl.cat

CEMBRERO, Ignacio

Vecinos alejados: Los secretos de la crisis entre España y Marruecos Barcelona: Galaxia Gutenberg, Circulo de Lectores, 2006, 280 p.
ISBN: 84-8109-591-5

«Al alba y con tiempo duro de levantar...». Amb aquestes paraules, el titular de defensa espanyol, Federico Trillo, començava la seva compareixença al

Congrés dels Diputats el 17 de juliol de 2002, un cop donada per acabada l'operació Romeo Sierra, és a dir: el desallotjament de les forces marroquines de

l'illa de Perejil. Hores abans, a les 7.59, el ministre n'havia informat el president del Govern, José María Aznar: «Misión cumplida, presidente. En Perejil ondea la bandera española» (p. 42). El mateix dia, el rei del Marroc, Mohamed VI, va presidir un consell de ministres extraordinari, al final del qual es va emetre un comunicat que equiparava l'actuació espanyola amb una declaració de guerra. Afortunadament, però, de mica en mica, la situació es va anar refredant i les relacions bilaterals van anar prenent un aire més assossegat.

Han transcorregut ja més de quatre anys des d'aquest episodi. En termes comparatius, les actuals relacions entre els executius espanyol i marroquí poden ser definides com una autèntica lluna de mel diplomàtica. Què ha passat durant aquest lapse de temps? Per quins motius es van arribar a malmetre tant les relacions entre els dos països? Quins mecanismes han contribuït a reconduir la crisi de veïnatge hispanomarroquina? En aquest llibre, Ignacio Cembrero, corresponsal del diari *El País* al Marroc, aborda en profunditat aquestes qüestions i d'altres, i dibuixa, fent ús d'unes més que privilegiades fonts d'informació, el mapa de les relacions actuals entre Espanya i el Marroc. Per realitzar l'obra, l'autor ha recuperat les seves anotacions preses en el transcurs de la crisi bilateral i s'ha reunit amb unes seixanta persones a banda i banda de l'estret de Gibraltar. El resultat s'estén al llarg de 269 pàgines que s'enceten i es tanquen amb un pròleg i una conclusió eloqüentment titulats, respectivament: «Desconocimiento mutuo» i «De la arrogancia a la condescendencia».

En un principi, semblava que l'enronització de Mohamed VI havia d'obrir una nova etapa de bones relacions entre Espanya i el Marroc. Que fos així era, de fet, una prioritat per a tots dos governs. Això no obstant, diversos malentesos van anar minant de mica en mica els desitjos de bon veïnatge. El fracàs de

les negociacions pesqueres, l'any 2001, és, sens dubte, un dels episodis clau. Cembrero explica quina va ser la reacció d'Aznar davant del desacord en matèria pesquera: «nadie puede pensar que [...] esto no produzca consecuencias sobre la relación entre Marruecos y España, y entre Marruecos y la Unión Europea» (p. 18). El penúltim cap de setmana d'agost d'aquell mateix any, van desembarcar a les costes andaluses vuit-cents immigrants irregulars. El problema de la immigració clandestina anava augmentant i el Govern espanyol ho atribuïa, en part, als pocs esforços fets pel Marroc en el control de les seves costes. En aquest sentit, el ministre d'Afers Estrangers espanyol, Josep Piqué, va arribar a declarar, al diari *El Mundo*: «Hemos transmitido a Marruecos la preocupación por la connivencia de la policía con las mafias» (p. 22).

El gradual enrariment de les relacions entre tots dos països va conduir a la crida a consultes de l'ambaixador marroquí a Madrid, Abdeslam Baraka, el 27 d'octubre de 2001. Els motius arguïts al parlament de Rabat pel titular d'Exteriors marroquí, Benaissa, van ser: «1) l'anunci de la revisió global de les relacions amb el Marroc i l'exhortació a la UE perquè adoptés sancions; 2) la congelació de la cooperació econòmica i financera; 3) l'agressivitat inconvenient i inacostumada en relació amb la immigració clandestina, amb declaracions contra l'Estat marroquí, a qui s'atribuïa tota la responsabilitat del fenomen; 4) el reforç dels controls al voltant de Ceuta i Melilla; 5) l'actitud en relació amb la causa del Sàhara; 6) les activitats hostils de suport als enemics de la integritat territorial del Marroc (en referència al Front Polisario), com el referèndum organitzat a Andalusia; 7) l'actitud del Govern espanyol davant el que, segons el punt de vista marroquí, era la campanya de descrèdit de les institucions marroquines, apareguda a la premsa espanyola» (p. 25).

Posteriorment, el mes de novembre, Benaissa, per ordre del rei, va fer una proposta a l'ambaixador espanyol a Rabat, Arias-Salgado, a fi de reconduir les relacions i facilitar la tornada de Baraka a Madrid. El pla consistia en una reunió conjunta dels ministres d'Exteriors, Piqué i Benaissa, en la qual el ministre espanyol subratllaria que Espanya considera el Marroc un soci primordial amb el qual desitja mantenir les millors relacions. Des del punt de vista de l'ambaixador Arias-Salgado, la proposta semblava raonable. Això no obstant, el president Aznar la va rebutjar i va declarar: «parece asombroso crear unilateralmente una situación de tensión y encima pretender que el que la sufre tenga que dar explicaciones e incluso pedir perdón» (p. 27). L'ambaixador Baraka no va tornar a Madrid fins després de l'incident de l'illa de Perejil, l'estiu del 2002.

El llibre dedica diverses pàgines a l'escrutini del susdit incident de Perejil. Aquestes aporten un recull de declaracions, contradecoracions i opinions diverses realitzades, o deixades anar, en plena crisi que resulten valuoses des del punt de vista documental i que, des de la distància temporal, podrien fins i tot ser lleigides en clau humorística. L'illa de Perejil, que els marroquins anomenen Leila o Tourah, té una superfície de 13 hectàrees, i està situada a 147 metres de la costa marroquina i a 11 kilòmetres a l'oest de Ceuta. L'11 de juliol de 2002, un petit grup de membres de les Forces Auxiliars de la Gendarmeria marroquina hi va desembarcar, hi va plantar una tenda de campanya i va hissar-hi la bandera del Marroc. Amb aquesta acció, havia començat la coneguda crisi de l'illa de Perejil. La reacció del Govern espanyol seria contundent.

Perejil va ser un assumpte jurídicament incòmode per a la diplomàcia espanyola. Espanya no tenia títols que en demostrassin la sobirania. El que sí que tenia, de fet, eren dos mapes del Servicio Geográfico del Ejército, editats els

anys 1988 i 1994, que atribueixen Perejil al Marroc amb els noms de Tourah i de Yezina Maadnus. En aquesta línia, el llibre d'Ignacio Cembrero recull alguns punts de vista, com el de la historiadora María Rosa de Madariaga, qui assegura que: «resulta evidente que la isla de Perejil no formaba parte de las plazas de soberanía, sino del Protectorado, de manera que cuando Marruecos obtuvo la independencia, en 1956, el islote pasó a formar parte del nuevo Estado» (p. 31). Això no obstant, hi ha unes altres versions, com la de Wenceslao Segura, qui indica que Espanya (per via d'un destacament de la Compañia del Mar) va romandre-hi després de la independència del Marroc, fins a principis dels anys seixanta. Les ambigüitats pel que fa a la titularitat de l'illot expliquen per què, a la nota verbal de protesta que el Ministeri d'Afers Estrangers va remetre el mateix dijous a la nit a l'ambaixada del Marroc, la diplomàcia espanyola no reivindicà la sobirania sobre Perejil, sinó el restabliment de la situació anterior als fets.

Les explicacions de Rabat plantejaven que el Marroc havia instal·lat un punt de vigilància a l'illot de Perejil en el marc de la campanya antiterrorista i contra la immigració clandestina duta a terme per les autoritats marroquines. Perejil, segons argumentava Rabat, està situat dintre de les aigües territorials del regne. L'illot va ser alliberat el 1956, amb motiu de la fi del protectorat espanyol a la zona nord del regne. Aquestes explicacions no convencien l'executiu espanyol i, transcorreguts uns quants dies, l'estatu quo no es restablí. En aquestes circumstàncies, i malgrat que, segons sembla, encara era possible un acord diplomàtic, el president Aznar va donar llum verda a l'operació militar Romeo Sierra, que desallotjaria els marroquins de Perejil «al alba y con tiempo duro de levante». La mediació del secretari d'estat nord-americà, Colin Powell, va fer possible l'assoliment,

el 20 de juliol, d'un acord entre Espanya i el Marroc en virtut del qual tots dos països es comprometien a restituir i a mantenir la situació de l'illa prèvia al juliol de 2002.

Al llibre, hi queda clar que el Marroc ha estat, de bon començament, una prioritat per al govern de Zapatero. El text recull una anècdota que il·lustra el canvi de sensibilitat en relació amb el Marroc produït arran de l'arribada del nou govern: Zapatero, «nada más llegar a La Moncloa, había mandado quitar la foto con la bandera rojigualda ondeando sobre Perejil que Aznar había dejado en el despacho presidencial». No és estrany, doncs, que la mudança a La Moncloa fos rebuda amb satisfacció al Marroc. Una de les conseqüències directes d'aquest restabliment del respecte mutu ha estat un nou escenari de col·laboració en la lluita contra la immigració clandestina. S'ha palesat una notable disminució del nombre de pasteres a les aigües de l'estret de Gibraltar. No obstant això, la pressió migratòria no ha desaparegut, sinó que s'ha anat redirigint cap a les Illes Canàries i cap a les ciutats de Ceuta i Melilla.

En el context de la bona sintonia hispanomarroquina, s'ha produït un augment de la col·laboració pel que fa al control de les fronteres comunes. Aquesta col·laboració es va posar de manifest durant els repetitius assalts als perímetres terrestres de Ceuta i Melilla, durant la tardor de 2005. En el transcurs d'aquest episodi, hi van morir catorze immigrants (cinc a Ceuta i nou a Melilla). «La represión que desató entonces Rabat no tiene precedentes. En tres semanas sus fuerzas de seguridad detuvieron a más de 4.000 subsaharianos en los alrededores de Ceuta y Melilla, pero también en las grandes ciudades donde se ocultaban» (p. 171). Els esforços fets per Rabat en matèria de control fronterer, són correspostos per Espanya. El ministre Moratinos ha manifestat en diverses ocasions el seu interès perquè el Marroc obtingui una relació

privilegiada amb la UE, un «estatuto avanzado», que li permetés l'entrada a la unió duanera i al mercat únic, com també l'accés als fons estructurals. Segons indica Cembrero, la reacció predominant de l'executiu socialista ha estat la d'un profund agraïment al país veí per haver contribuït a reduir la pressió migratòria als enclavaments i, per aquest motiu, sembla que ha passat per alt diverses accions en les quals el Marroc ha estat dubtosament respectuós amb els drets humans.

A diferència de la lluita contra la immigració clandestina, existeixen alguns altres assumptes sobre els quals s'ha avançat més aviat poc, com ara, per exemple, la delimitació de la frontera marítima entre les Illes Canàries i el Marroc, o la reflexió sobre la relació de Ceuta i Melilla amb el seu entorn. Precisament, l'apartat que l'autor dedica a les ciutats autònomes, titulat «Ceuta y Melilla: contrabando, blanqueo y subvenciones», resulta particularment interessant i palesa l'extraordinari pes del narcotràfic, les ajudes públiques i el comerç informal en el context d'aquests espais fronterers de juxtaposició euroafricana. Factors com ara l'imminent desarmament aranzelari Marroc-UE l'any 2010, i la construcció de grans infraestructures, com ara el nou port Tànger-Med, situen Ceuta i Melilla davant la imperiosa necessitat de redefinir el seu rol a la regió. Com assenyala l'autor, sembla que «el porvenir de Ceuta y Melilla no pasa por refugiarse detrás de tres vallas sucesivas, sino por convertirse en ciudades abiertas, en plataformas de servicios para el Rif» (p. 241).

A banda de les qüestions esmentades, el llibre també repassa aspectes com ara el paper que hi ha tingut França, en tant que tercer pilar de les relacions bilaterals hispanomarroquines, la sempre complexa i espinosa problemàtica del Sàhara Occidental o les relacions del regne marroquí amb els professionals de la comunicació.

En definitiva, es tracta d'una obra que ens ajuda a entendre millor els confusos viratges produïts els darrers anys en les relacions entre Espanya i el Marroc, nascuda de la ploma del primer periodista internacional que va entrevistar l'actual primer ministre marroquí, Driss Jettou, després

del seu nomenament. Una font rigorosa. Sens dubte. Una veu autoritzada.

Xavier Ferrer Gallardo

Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona
Xavier.Ferrer.Gallardo@uab.es

OLCINA CANTOS, Jorge (2007)

Riesgo de inundaciones y ordenación del territorio en España

Múrcia: Fundación Instituto Euromediterráneo del Agua; 381 p.

ISBN: 978-84-933127-4-9

No cal remetre's a les ja conegudes dades que situen les inundacions com el risc natural que provoca més víctimes a tot el món i també a l'Estat espanyol, per convenir en l'interès de nous estudis sobre aquesta mena de fenòmens. Tampoc no resultaria gaire difícil arribar a l'acord que encara resta molt de camí per recórrer en la gestió de les inundacions, almenys a casa nostra, i en una qüestió tan controvertida i complexa com és l'ordenació del territori en relació amb els riscos. L'autor de la publicació que ara ens ocupa així ho creu, en impulsar una obra com aquesta centrada precisament en el paper primordial de l'ordenació territorial.

Jorge Olcina Cantos, catedràtic d'Anàlisi Geogràfica Regional a la Universitat d'Alacant, és un geògraf que, malgrat la seva joventut, posseeix una dilatada trajectòria com a investigador i una envejable producció d'obres vinculades amb els riscos climàtics que el situen com un dels autors actuals més prolífics dins aquest àmbit d'estudi en el panorama espanyol. Entre les seves produccions més recents, s'hi poden destacar el capítol «Reducció del riesgo de inundaciones en el litoral mediterráneo español. El papel de la ordenación del territorio», dins *Riesgo de inundaciones en el Mediterráneo occidental* (2006), sota la direcció de Gérard Chastagnaret i Antonio Gil Olcina; o les res-

senyades a *Documentos d'Anàlisi Geogràfica*: «¿Riesgos naturales? I. Sequías e inundaciones. II. Huracanes, sismicidad y temporales» (2006), apareguda en el número 48; o les publicades en el número 44, «Aguaceros, aguaduchos e inundaciones en áreas urbanas alicantinas» (2004) i «Riesgos naturales» (2002). Aquesta última, amb més de 1.500 pàgines, deu ser l'obra més extensa escrita en castellà sobre la qüestió, de la qual Jorge Olcina Cantos n'és coordinador, juntament amb el desaparegut Francisco Javier Ayala-Carcedo i on Jorge Olcina Cantos ja tractava la relació entre els riscos naturals i l'ordenació territorial.

L'obra motiu d'aquesta ressenya és precedida per un pròleg a càrrec de Francisco Cabezas Calvo-Rubio i s'estructura en setze capítols d'extensió molt diversa que van de les sis pàgines del més breu fins a les prop de setanta-quatre del més extens. Així doncs, encapçala l'obra el primer capítol, que actua com a introducció als desastres naturals i com una valoració del seu impacte tot recordant la seva gran incidència a l'Estat espanyol. En concret, s'hi menciona la problemàtica del litoral espanyol on els interessos econòmics han afavorit uns usos del sòl que entren en contradicció amb les condicions climàtiques i geomorfològiques del territori, les quals propicien episodis d'inundació.